

# Mértékadó

Kultúra • Tv- és rádióműsor

2024. július 22–28.



Beszélgetés  
Visky András íróval

CD: Parallel

Film:  
A bérgyilkos, aki nem is volt  
A kiméra

Fotó: Merényi Zita

# A szent érzékelésének kísérlete

Beszélgetés Visky András íróval a *Kitelepítés* című kötetéről

**Nem csupán a szakemberek, de az olvasók is a kortárs magyar irodalom kiemelkedő alkotásának tartják Visky András *Kitelepítés* című regényét. A Biblia formavilágát követő mű az emberi lélek mélyére ás, ugyanakkor kíméletlenül realista marad. A szerzővel beszélgettünk.**

– Milyen körülmények között született a regény?

– Az írás idejére elvonultam, úgyhogy egyfajta remetei magányban készül. Bár az is igaz, hogy a világjárvány miatt az egész nyugati civilizáció elvonult ebben az időszakban. Az én munkamódszerem nagyon közel áll a szeretetességhez. A kódexek illuminátorai is rituális módon készültek fel a munkájukra, az én írói rutinom is hasonló ehhez. Ugyanakkor az írást nem akkor kezdjük el, amikor mi akarjuk, az írás ugyanis *elkezd magától*. De ettől függetlenül szükség van egy napi ritmusra, amihez egyfajta szertartásosság is kapcsolódik.

– A regényben a rendkívül szubjektív hangvétel mellett a konkrét, dokumentumokkal alátámasztott objektivitás is megjelenik. Megelőzte az írást valamiféle kutatómunka?

– Természetesen, áttanulmányoztam a titkosszolgálati anyagokat is. Édesanyámét például a bukaresti történeti levéltárban. Voltak vakfoltok az emlékeimben, de a családi elbeszélésekből, legendáriumból sem derült ki minden. Külön nehézséget okozott, hogy nekem az akkori önmagamot kellett megértenem, érzékelnem, hallanom. Ebben egyébként sokat segített, hogy az unokáim hasonló korúak, mint amekkora én voltam a kitelepítés idején. Sok időt töltöttem velük, próbáltam megfigyelni, miből fakad a létezés iránti bizalmuk, a tisztaságuk, miként reagálnak azonnal az őket érő hatásokra.

Egyébként édesanyám és édesapám is megírta az emlékiratait, ezek folyamatosan ott voltak mellettem az íróasztalomon. Most is ott állnak, hiszen éppen a *Kitelepítés* folytatásán dolgozom.

– Könyvében fontos szereplők a testvérei. Megkereste őket is?

– Az írói attitűd a valóság rekonstrukciója, ám ebben a képzeletnek, a fikciónak nincs alárendelt szerepe. Sőt, talán még magasabb rendű is. Ezt nevezük inspiráltságnak, ami nem idegen a valóságtól, ellenkezőleg: képes árnyaltabban, átélhetőbben megragadni mindazt, ami körülvesz bennünket. A testvéreimmel folyamatos kapcsolatban voltam, hiszen én hetedik gyermek vagyok, akinek támaszkodnia kell a nagyobb testvérek emlékeire. Sajnos Lídia nővérem már nincs közöttünk, ez egy nagy vákuumot teremtett, hiszen már nem vagyunk *heten*. Nem véletlen ugyanis, hogy a regényben a szeretetességre utaló Pál *testvérről*, Lídia *nővérről* írok. Ez a megszólítás a rituális hetes számból következik – úgy éreztem, hogy ez a fontos elem a szöveg belső mozgását, az idő mélyebb hömpölygését átélhetővé tudja tenni az olvasó számára.

– Sok regény, film esetében hangsúlyozzák manapság, hogy megtörtént események alapján készült. Ez a könyv pont azért lehet annyira hatásos, mert az olvasó úgy érzi, minden úgy történt, ahogy le lett írva.

– A valóság hitelesíti a regényt, ám a regény is hitelesíti család-történetünknek ezt a különösségét. Mert ez nem egy szokványos történet. A korszakot kutató román történészek szerint sem volt példa arra, hogy egy budapesti nőt kitelepítettek volna, ahogyan arra sem, hogy gyermekek szerepeljenek a kényszerintézkedést elrendelő végzésekből. Az is különleges, hogy egy olyan lágerefaluban kötöttünk ki, amit sváb kitelepítettek építettek fel. Azok, akikről írok, nem kitalált alakok, hanem valóságosak. Voltak közöttük miniszterek, itt élt a királyi testőrség parancsnoka, akiket én személyesen ismertem. Ám úgy hiszem, amikor a valóságra hi-



vatkozunk, nem tudjuk, miről beszélünk, mert csak olyan megélt valóságok léteznek, melyek élettényekké váltak már a számunkra. Ez abból is kitűnik, hogy a testvéreim nem ugyanazt élték meg, amit én. Ez egy fontos tanulság a világ működéséről: mindenkinek megvan a maga igazsága, ám mégis létezik olyan, hogy igazság. Ez nem relativizálja az igazságot, mert a valóság létrehozása és megértése mindig közösségi tett.

– A könyv elején felidézi édesapja prédikációját, mely szerint „a Názáreti Jézus uralma vette kezdetét” – akkor, amikor nem egyszerűen az ateizmus, hanem valami démoni került hatalomra. Mire célt ezzel?

– Nemcsak az ötvenes évek voltak szörnyűek, de a nyolcvanas évek is, ezt az időszakot pedig már felnőtt fejjel éltem meg. A nyolcvanas évekből nagyon sok mindent megértettem az ötvenes évek sötétségéből. A negyvenes évek legvégén édesapám már jól látta, hogy mi alakul körülötte. Ezért azt javasolta egy papi gyűlésen, hogy az egyház ne működjön együtt azzal a rezsimmel, mely a felszámolására tör. Ne fogadjanak el pénzt az államtól, mert az is a felszámolás része. Megfizetik az egyházat azért, hogy felszámolhatóvá tegyék. Édesapám azt javasolta, hogy vonuljanak föld alá, és majd a hívek eltartják őket. Nem volt naiv, nem szélsőséges vallásosság vezérelte; ez egy szabad döntés volt a részéről. Nem látott más kiutat. Annak a jeleit már érzékelte, hogy milyen mintázat jön létre, tudta, hogy az egyház vezetői jórészt az állam emberei közül kerülnek majd ki.



– A norvég író, Karl Ove Knausgård Harcom (*Min kamp*) című hatkötetes művében elképesztő részletességgel ír az életéről. Az Ön könyvére viszont a hihetetlen tömörség a jellemző: olyan mondatok vannak benne, melyek önmagukban is rendkívül erősek.

– Pontosan ebben az értelemben nem nevezném magam realista írónak. Szükségem van arra, hogy az íráshoz megtaláljam a formát. A szövegirodalom jellegzetessége, hogy formában gondolkodik. A *Kitelepítés* esetében jól látszik a Biblia-forma, ráadásul a könyv igazából nem kezdődik el, és nem is ér véget. Azt a kérdést visszahangozza, hogy az ember története összeér-e Isten történetével. Én arra gyanakszom, hogy igen, de ez feladatot is magában rejt. Kulcskérdés ez egy író számára, hiszen bár nem szent szöveget írunk, maga az írás nem idegen a szentségtől. A szöveg a szent megérintése, a szent érzékelésének a kísérlete. A kortárs irodalom sokféle, vannak szikárabb szerzők, vannak, akik a nagy elbeszélésformákban hisznek, de ebben az esetben is érvényes, hogy azért annyira részletes egy leírás, mert az író a folyamatos valóságvesztést éli meg és teszi átélhetővé. Amikor valóságbizonyítékokra szorulunk, akkor kísérletet kell tennünk arra, hogy a valóságot teljesen érzékelhetővé tegyük az olvasó számára. Számomra az a kérdés, hogy a történelem elbeszélhető-e úgy, hogy ne legyen zárt, vagyis az olvasó belekerüljön a történetbe.

Kertész Imre műveiben a fogság univerzális értelmet kap. A *Kitelepítés* is hasonló ív mentén halad, hiszen nekem nincs a fogságot megelőző időszakról emlékem. A nagyobb testvéreim még emlékeznek a polgári parokiális életre – például Magyarokécre –, a kisebbek viszont nem. Érdekes, hogy a magyarkéciók, ha ellátogatok hozzájuk, olyan fényképeket mutatnak nekünk, melyeken rajta vannak a családunk tagjai. Én is. Ezek nagyon megrázó, szép találkozások. De ez a falu nagy szeretettel és szolidárisan viszonyult hozzánk a nehéz időkben, félelem nélkül támogattak bennünket, amikor apa nélkül maradtunk. Nemzedékről nemzedékre adták át az élményeiket. Mert nemcsak a trauma, az áldás is transzgenerációs.

– „A rendelkezéseimre álló szavak ürességéről [van szó], valaki megfosztotta őket a jelentésüktől, ezért aztán sokszor el kell mondanom ugyanazt a történetet, hogy valami legyen belőle mégis, nem tudok pontot tenni a mondatok végére, mert nincs is végük”

**Említette, hogy a regényben egy különleges, a Bibliához hasonló formával találkozhatunk. A megközelítésmódra, a megvalósításra hogyan hatott a Biblia?**

– Azt a nyelvet, amin gondolkodom, áthatja a Biblia. De arra is hatással van, hogy miként mondja el a történeteket: minden kis történet egy nagy történetbe ágyazódik. A nagy történetek pedig a megváltás nagy összefüggésébe kerülnek. A szentírási történetek egyszerre töredékesek és folyamatosak. Ahogyan az időt érzékeljük. De van, hogy az isteni jelenlét átüt ezen a tapasztalaton: ilyenkor van részünk az örökkévalóság érzetében. Nagyon érdekel a történetmondásnak az a módja, ami nem a tiszta linearitás kényelmét kínálja fel, hanem azt üzeni, hogy részünk van mindkettőben. Így módon a könyvet olvashatjuk a töredékek kínálta véletlen sorrendjében, de lehet az elejétől a végéig is. A számozás nem véletlenül idézi a bibliai versek számozását. Valami módon megjelenik a regényben a bibliai költészet, mint ahogyan a bölcsességi irodalom töredékessége is hatással volt rá. Ne feledjük, hogy az evangéliumok is sokáig töredékeként léteztek.

A szent szöveg azért lesz valóságossá, mert beváltja magát az olvasóban. Evangéliuma elején Lukács megszólítja a tanítványt, akinek ír. Azzal hitelesíti a szövegét, hogy elmondja, azt írta le, aminek utánajárt. Azzal váltak a történetei elbeszélhetővé, hogy



beváltották magukat, elsősorban az íróban. Lukács tanúként van jelen a művében.

– A szövegbe számtalan helyen találkozunk szentírási idézetekkel. Ezek azonban egészen eleven, szinte tapasztalati szintre kerülnek, egzisztenciális intenzitást kapnak. A Rächitoasa láger gödörlátkói közt például másként szól „a rókáknak barlangjuk van, és az égi madaraknak fészükük, de az Emberfiának nincs hova fejét lehajtania” szöveg. Mintha a család tagjai a Biblia szavai között élne.

– Egy író számára vannak olyan dolgok, amelyek nem lehetnek a fikció részei. Az, hogy a Biblia velünk volt, hogy sokáig csak az volt velünk, nem kitalált elem. De nem csak a Biblia tárgyi ottléte volt meghatározó. Édesanyám sajátos szertartása, ahogyan felolvasta

a *Szentírást*, az él bennem még most is, elevenen. Velem van az ő hangja, ami így nekem a *Biblia* hangja is. Én az édesanyám hangján hallom a *Szentírást*, és az édesapám magyarázatai visszhangoznak bennem.

A *Biblia* számomra a *nemkönyv* könyv: a benne olvasható szövegek tulajdonképpen nem szövegek. Túlmutatnak a maguk szövegi konkrétságán. Én a *Bibliát* ma is megszólításként olvasom. A szent, a szentség tapasztalata nem egyéb, mint a jelen idő tapasztalata. Az ember ugyanis nem a jelenben, hanem a múltban és a jövőben él. Az ember benne van a jelenben, de ez kivételes tapasztalat, és csak olyankor történik meg, amikor reflektálatlanul boldog. Esetleg az odaadó, boldog szerelemben. A kontrollálhatatlan szentség kiárad, ám az is fontos, hogy nem túri a kontrolláltságot. A színházban is egy jelen idő létrehozásán fáradozunk. A színház arra tesz kísérletet, hogy a néző belépjen ebbe a visszhangokkal teli térbe, ami eltölti azzal a tapasztalattal, hogy élete nem a láthatóban kezdődik, és nem a láthatóban ér véget. Amikor Isten belép a mi saját jelen időnkbe, akkor nagyon izgalmassá válnak a dolgok. Az a mondatforma, amit én két évtizeden keresztül kerestem, azt célozta meg, hogy az olvasót behúzza ebbe a jelen időbe. A ritmusával, az intonációjával, ami arra készíti őt, hogy hangosan olvassa a regényt. A hang képes arra, hogy bevezesse az olvasót a történet jelen idejébe. Így talán azt érezheti, hogy ez valójában az ő története.



– *Egy helyen így ír: „az apa szóról a börtön jut eszembe”; máshol ezt olvassuk: „nincs apaemléke a testemnek”. A regényben az apa a hiányával van jelen. Milyen plusz jelentést kap az apa? Istenre utal esetleg?*

– Fontos hangsúlyozni, hogy a regényben egy gyermek nézőpontjából látjuk a világot. Viszont ebből az is következik, hogy ezt ma is át tudom élni. Isten hiánya az apahiánnyal áll párban bennem. Azt láthatjuk, hogy Isten időről időre visszavonja magát a történelemből. Persze mondhatunk erre okos magyarázatokat, de ott, a táborban akinek nem létezik Isten, annak objektív módon nem létezik. A börtönökben, lágerekben, Auschwitzban a teológiai megfontolások nem érvényesek. Isten jelenléte ettől még valóságos. Ha valaki, Isten biztosan nem sértődékeny. Az egyház szokott sértődékeny lenni, valamiféle félreértésből persze. Védekezik, ám ne feledjük, Jézus mondásait blaszfémianak minősítették a korabeli vallási vezetők.

Apám humora, a tragikus érzület iránti fogékonysága, az, ahogyan meg tudta érteni a másik ember problémáját, ma is előttem áll. Sokan látogatták őt, és a kiváló tudósokkal vagy épp a parasztemberekkel egyaránt megtalálta a hangot. De képes volt arra is, hogy saját magát is a másik ember nézőpontjából lássa. Egyfajta szent hajlékonyság jellemezte. Ő soha nem akarta Istent megvédeni, mert Isten nem szorul a mi védelmünkre. Az egyház nem Isten titkosszolgálat és nem is a készenléti rendőrsége. Ezért lenne szükség egy átlátszó jelenlétre, hiszen a társadalmat valójában nem tudjuk meggyőzni arról, hogy Isten jelen van, arról viszont igen, hogy Isten története egy üres történet.

– *Máshol ezt olvassuk: „ha valaki, Isten biztosan ateista, mondta anyám”. Mi mondható el az édesanya és Isten kapcsolatáról?*

– Egy író nem szimbólumokban gondolkodik. Ferenc, az elsőszülött testvérem úgy jellemezte anyámat, hogy ő a Vörös-tengeren

való átvonulást úgy képzelte el, hogy két oldalt feltornyosult a víz, ahonnan néha kitekintettek a halak. Anyám a szó szerinti értelmezés talaján állt, de nem volt dogmatikus. Azt mondta, hogy a világ állapotát a gyerekek oldaláról tudjuk megérteni. Ő elfogadta a saját és a férje szenvedését, és sokáig azt hitte, tudja, hogy miről beszél. Csak később ismerte fel, hogy mit jelent mindez a gyerekei számára. Rádöbbedt, hogy nem tudja őket életben tartani. Az ő Istenhez fűződő viszonyában ez volt az a fordulópont, amikor végül elengedte őket, a gyermekeit, és átadott bennünket a Gondviselőnek. Édesanyám és köztem mindvégig megmaradt a bizalmi viszony, hisz édesapám pont a legfontosabb években nem volt jelen az életemben. Éppen azért inkább édesanyám szemével tekintek a világra most is.

– *A nagyobb testvérek megbüntetik azért, mert nem ismeri fel a fényképen az apjukat. A regény vége felé viszont megjön az apa: „Neked van édesapád?, kérdezte, van! válaszoltam ...ismered? jött az újabb kérdés, erre a kérdésre nem lehet válaszolni, gondoltam, és hogy eddig nem ismertem, de most már ismerem”.*

– Egy nagycsaládnak sajátos a dinamikája. A gyerekek egymás között is vívják a csatáikat, de ezek között ott van a játék is. Amikor édesapám megjött, csak a hangját ismertem fel, éppen ezért én teljesen osztoztam az apostol tanítását, hogy a hit hallásból ered. A látás a hit ellensége. Ma a kép korszakát éljük, ezért a legnagyobb kísértésünk a vakság. A képek ma kioltják a látásunkat. A hang az, ami átüti ezt a vakságot. Szent Pál apostol, amikor meghallja Krisztus hangját, megvakul. Amikor találkoztam apámmal, két idegenség ért össze, de a mozdulat, a megszólalás összekötött bennünket. Sokkal jobban ismertem őt, mint gondoltam volna. De Istent is jobban ismerjük, mint ahogyan tudni véljük.

Baranyai Béla  
Fotó: Merényi Zita

## AZ Új Ember KÖNYVESBOLT AJÁNLATA

### Szomjoltók társasága

Interjúválogatás az Új Emberről és a Mértékadóból



Az Új Ember könyvesbolt elérhetőségei:  
1053 Budapest, Ferenciek tere 7-8.; bolt.ujember.hu

# Párhuzamosok ha találkoznak

Bognár Szilvia új lemezéről

**Több mint egy évtizedes kihagyás után jelentkezik Bognár Szilvia új albummal, melyre ezúttal régi alkotótársát, Kovács Zoltánt, valamint Király Nóra régizeneszt hívta szövetségesnek. Az eredmény egy csöndessége dacára egészen kivételes lemez, amely híven bizonyítja, hogy a párhuzamosok igenis találkozhatnak – s nem csak a végtelenben.**

Ha feltesszük a *Parallel* névre keresztelt korongot, az első taktusok mindjárt rádöbbenenek minket, mennyire telített a fülünk kortárs popzenével. A simogató énekduettel, majd bontott akkordkísérettel és latin szöveggel induló (*Sol sub nobe*) énekcsozor ugyanis a bevált slágerközhelyek felől figyelve szinte teljesen idegenül hat. Ez az ellenállás – mondanom se kell – teljesen szándékos, ami mögött azonban nem a dacos lázadás gesztusát, hanem tudatos, letisztult alkotói programot érdemes keresnünk. Egymáshoz hajlítani magyar népzeneinkünk legszebb dallamait, a középkori históriás énekeket, a gregoriánt és az európai folkzenei örökséget nem könnyű feladat: sok töprengést kíván. S a mögöttes szellemi tartalom igenis ott rejlik az album szerzeményeiben: az ötvözés olyan jól sikerült, hogy a végeredmény egészen természetesen tűnik. Mintha az összeválogatott dallamok és szövegek mindig is összetartoztak volna; pedig felbukkan itt ősi rítusének, veretes liturgikus szöveg, pajzán menyasszony-csalogató, Szűz Mária-hoz könyörgő imádság vagy éppen incselkedő szentivánéji (tűz)ugrós. S a nyelvi kavalkád sem könnyíti meg a befogadást: magyar váltakozik latinnal, óportugállal, szefárdal (ladinóval), ófranciával és héberrel. Innen figyelve még bravúrosabbnak tűnik az elkészült zenei anyag témavilágának egységessége.

Alaposabb ismerkedés szükséges tehát Bognár Szilvia friss lemezével, ám mélyelemzés helyett jobb, ha először engedjük azt magunkon minél többször átfolyni: szívvel jobban érthetőek ezek



lésben, az ízléssel megkomponált fordulatokban és legfőképp abban a könnyed, már emlegetett természetességben, amivel a zenei folyam egyik stílusból (évszázadból) a másikba ugrik, a legkisebb zökkenő nélkül. Csöndes, ám állhatatos ellenállás ez a korszellemmel szemben, mely zenében is leginkább az azonnalít, a rögtönözve egymásra dobáltat és a gyorsan múló, felszínes élményt szereti. A *Parallel* a múltból merít ugyan, szemlélete azonban kétségbevonhatatlanul korszerű. Tudomásul veszi a posztmodern, de nem enged neki: tudatos szellemi törekvés íveli át és fogja össze a tizennégy szerzeményt. S ha ez nem volna elég, megpendít valamit abból a világból, amit hétköznapi fogalmainkkal mi magunk is csak halványan tudnánk körülírni. Bognár Szilviának és alkotótársainak persze nagy segítségére vannak a vallásos töltetű szövegek, ám az üdvtörténet titkait átadni nehezített feladat: hitelesség kell hozzá. Az album ebből is kiválóan vizsgálják, több helyen kifejezetten katartikus pillanatokat szerevezve.

Érdekes, ám látszólagos ellentmondás, hogy míg a csapat előző albuma, a 2013-ban megjelent *etNoé* anno hangsúlyos jazz- és progresszív zenei felfogásban fűzte össze ismert népdalainkat, emitt leginkább a tömörítés jellemző a zenei megfogalmazásra. Pedig a két megközelítés valójában egy töről fakad.

Többet, nemesebbet felmutatni a részek pusztá összességénél; új minőséget csíholni az ihlető zenei köznyelvek kavalkádjából. Széledően egymáshoz hajlítva találkoztatni a párhuzamosokat.



az énekek, mint ésszel. S idővel újabb kincseiket tárják fel előttünk: itt egy dallamkeresztelés (*Szent Iván-i tűz, Piros pünkösöd*), ott egy izgalmasan megmozduló basszus (*Sanctus*), amott egy különleges harmóniamenet (*Menyasszony leszek*) pezsdít, miközben egyre csak gyönyörködhetünk a visszafogott, takarékos hangszere-

# Márpedig nincsenek?

*Richard Linklater új filmjéről*

Remélhetőleg nem sokan gondolkodtunk el komolyan azon, hogy egy nap felcsapunk rablónak, gengszternek... vagy éppen bérgyilkosnak. Talán csak játékból, egy kicsit. A film mint médium többek között erre is jó: következmények nélkül kipróbálhatunk valamit, amit erkölcsi mércénk szerint elítélnénk, a bennünk bujkáló kisördög azonban mégis vágyik rá. Nos, őt célozza meg Richard Linklater legújabb, a Netflixen már elérhető filmje, *A bérgyilkos, aki nem is volt*, s noha itt-ott mellé is lő, tökéletes indítása a nyári filmszezonnak.

A valós alapokon nyugvó (aztán onnan rendesen elrugaszkodó) történet főhőse Gary Johnson (Glen Powell), aki a New Orleans-i Egyetem egyik karán tanít. Hogy pontosan mit, az nem derül ki: előadásain unott arcú diákoknak pszichologizál, majd Nietzschét idéz, s hamarosan megtudjuk, hogy szabadidejében rendőri erőknek segít lépni csálni potenciális bűnözőket. Az egyik akció aztán olyan



jól sikerül, hogy hirtelen ötlettől vezérelve társai azt javasolják, legyen ő a bemikrofonozott csaliember. Az, aki bemegy a kifőzdébe, előadja a profi bérgyilkost, és szalagra veszi, ahogy a hétköznapi kisember épp kinyíratná házastársát, szomszédját vagy bármilyen haragosát. Nevetségesen banális gyilkossági indokok sorjázna, s az egész rendőri művelet parodisztikusan indokolatlannak tűnik, Gary azonban remekül érzi magát új feladatkörében. Egészen addig, míg egy, féltékeny férjét megöletni kívánó, szépséges hölgygel össze nem fut. Madison (Adria Arjona) fellépése meggyőző, ám már az első pillanatban érezzük, nem az, akinek mondja magát. Mi más következhetne ebből, mint a mindent elsöprő szerelem, pár fordulat után?

Linklatert függetlenfilmes alkotóként láthatóan nem nagyon izgatja, hogy koherens életművet hagyjon az utókorra: egyszerűen filmre viszi azt a történetet – származzon az bárhonnán is –, ami megtetszik neki. Mindezzel együtt mégis elkülöníthető két fő vonulat filmográfiájában: a személyes érintettségű, csendes melankóliával átítatott alkotások (*Mielőtt-trilógia*, *Srácok*, *Apollo 10 ½*), illetve az ironikus humort enyhe szatírába csomagoló muzik. Utóbbiak sorába tartozik a meglepően rétegzett *Bérgyilkos* is, mely játékos hangvételén túl valóságos műfaji tűzijátékot rendez: kisrealista drámából krimibe, majd neo-noirba és romantikus vígjátékba csap át a cselekmény, s a bravúrosan könnyedre megírt forgatókönyv a játékidő során rendre vissza is tér hozzájuk.

A film alapja az az abszurd felvetés, hogy hiába a filmtörténet ikonikus gonosztevőinek egész serege (ebből kapunk is egy virtuóz

montázst), valódi bérgyilkosok lehet, hogy egyáltalán nem is léteznek. Aki marad nekünk, az is botcsinálta: egy vezéna egyetemi tanár, aki lelkesedésből eljátssza a szerepét, hogy a rendőrséggel együttműködve társadalmilag hasznosan cselekedjen. Mondhatnánk, ez maga az „amerikai álom” megcsúfolása, de filmünk szerencsére nem veszi magát ennyire komolyan: egyszerűen csak ránk kacsint, és továbblép. S így tesz minden egyéb (popkulturális vagy filmtörténeti) utalásnál is: még csak meg sem várja, hogy kihahotázzuk magunkat.

Akkor gyűlnek sötétebb felhők, amikor Linklater – vagy íróvársa, a produceri és főszerepet is elvállaló Powell – megpróbál komolyan beszélni. Felszínes szentenciákat hallunk az ember személyiségének változandóságáról, aktuális szerepeink megválasztásának szabadságáról – arról a posztmodern emberről, akinek lelkében nem találunk semmilyen erkölcsi talapatot, amire építeni lehetne. A légvár pedig különféle habókos kifogásokkal (vagy épp alattomosan lopakodó élethazugságokkal) egészen sokáig összetartható. Ezt illusztrálja tulajdonképpen maga a film is, hiszen két olyan ember egymásra találásáról mesél, akik előszeretettel játszanak identitásukkal, lehetőleg kerülve a komolyabb lelki téteket.



A teljesen valószínűtlen happyend arról árulkodik, hogy Linklater tisztában van vele: hősei megérdemlik egymást – jó és rossz értelemben egyaránt. Elkészült filmjét megnézve talán el is nyomott egy csendes mosolyt – olyasfélé, amiben ott bujkál a kisördög.

# Aranyhíd ég és föld között

Molnár Imre legújabb kötetéről

A szerző szociológus, történész, Csehszlovákia mártír sorsú magyar politikusa, Isten Szolgája Esterházy János életének és munkásságának kiemelkedő kutatója, de írt könyvet Boldog Jerzy Popieluszko lengyel vértanú papról is. Mostani, második és bővített kiadásban megjelent, *Áldozatból fakadó szentség és küldetés* című kötetében az Árpád-ház szentjeiről és a magyarság Mária-tiszteletéről ír, miközben Esterházy Jánosnak is szentel egy fejezetet.

Molnár Imre leszögezi: a történészek legtöbbje szakmai téren nem tud mit kezdeni a forrásokkal és dokumentumokkal nem bizonyítható tényekkel, még akkor sem, ha azok nyilvánvaló következményei egyértelműen jelen vannak történetiségünkben. Ilyen tényként kezelhetjük a szakralitás vagy még inkább a transzcendencia megjelenését a történelmi események lefolyásában, vagyis azt a hívő ember számára természetes feltételezést, hogy az általunk eddig ismert történelmi tények mögött ott húzódik egy másfajta történelem is. „Egy olyan eseményfonál, amit nem mi, emberek írunk itt a földön a magunk véges eszközeivel.” Dümmerth Dezső történész ezt a folyamatot „titokzatos jelbeszédként” írja le. Molnár Imre megvilágítja: a gondviselő Isten tervének megvalósulása, gyümölcse leginkább azoknak az embertársainknak az életében fedezhető fel, akik „nagyon közel kerültek hozzá, s e közelség okán, az isteni gondviselés eszközeként képesek voltak együttműködni a Teremtő rájuk vonatkozó terveivel... akik szabad akaratukból engedték, hogy életükben Isten terve megvalósulhasson... Az ő életükben felfedezhetjük azt a jelet, amely nemcsak a saját létük, hanem az őket körülvevő társadalom és nemzet élete számára is üzenetként értelmezhető.”

Ilyen ember volt államalapító királyunk, I. Szent István. A kötet írója szerint az, hogy István nem omlott össze egyetlen fia és a trónörökös, Imre tragikus halálát követően, azt bizonyítja, hogy „életének nagy küldetése és máig szóló üzenete a HIT üzenete volt”. Molnár Imre meggyőződése szerint a magyarság megmaradásának első és legfontosabb, döntő feltétele „ez a rendíthetetlen HIT kell, hogy legyen. Az első igazán nagy szentünk, István életén keresztül ezt mondja nekünk az Isten. Mert a HIT képes átlendíteni és továbbsegíteni a nemzetet, a népet minden tragédián, minden akadályon. Aki hisz, megmarad, aki hisz, az üdvözülni.” Az pedig, hogy Szent István halála napján felajánlotta a koronát Szűz Máriának, azt mutatja, hogy halálos ágyán is jobban bízott az égiekben, mint a földiekben. S mivel az ország első közjogi méltóságaként tette meg felajánlását, ez egyben jogi aktusként is értelmezendő, „tehát a Szent Korona közjogilag vált Mária tulajdonává... a felajánlás nemcsak a koronára, de jogi értelemben az egész országra és minden benne lakó népre is vonatkozott”.

Molnár Imre I. Szent László érdemeit is méltatja, kiemelve: a király harcolt, de közben imádkozott is azokért, akikkel az ország védelme érdekében szemben kellett szállnia. „Ha István a magyar nép Ábrahámja, ősatya, akkor László bizonyosan Mózes lenne nemzetünknek... Szent László saját életében Istennek a tervét úgy valósította meg, hogy az isteni gondviselést öltöztette be a maga uralkodói, politikusi pályájába.”

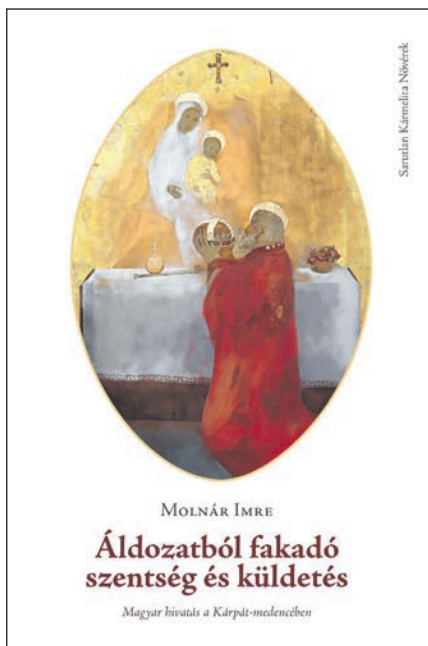
Árpád-házi Szent Erzsébetről a szerző megállapítja: világos üzenetként ő a szegények szolgálatának, szeretetének fontosságát hozza közelebb hozzánk. Egyértelmű, hogy Erzsébet szeretetből fakadó szolgálata nemcsak a magyarságnak, de az egész világnak szóló üzenetként is értelmezhető. „Az Isten kiválasztottjai, bár küldetésükkel mindig egy adott helyet vagy egy közösséget szolgálnak, mondanivalójuk minden esetben univerzális értékűvé tud növekedni.” Erzsébet unokahúga, Árpád-házi Szent Margit pedig tiszta és elszánt hitével rámutatott egy napjainkban is fontos dologra: ráérezett és tudatában volt annak, hogy „milyen állapotban van lelkileg ez a nép, és ugyanúgy, mint Krisztus, ő is önként vállalta a szenvedések különféle formáit, azért, hogy a népe által elkövetett bűnökért kijáró szenvedést magára vállalja. Mindezt azért, hogy a magyarság ne pusztuljon el, ne tűnjön el idő előtt a történelem színpadán, hanem hivatását betöltve tovább tudjon menni azon az úton, amelyre őt Isten rendelte.”

Külön fejezetben foglalkozik a szerző azzal, hogyan mutatkozik meg Nagyasszonyunk, Szűz Mária oltalmazó jelenléte történelmünkben, kiemelve: Szeplőtelen Boldogasszony tiszteletében hazánk járt élen az egész keresztény Európában, s ez is igazolja a magyarság „Szeplőtelen Szent Szűz iránti mélyeséges ragaszkodását, s azt a tényt, hogy a közép-korban a magyarság önazonosság tudatában folyamatosan jelen volt a Boldogasszony népeként való létezés ténye”. Molnár Imre, „újabb pogány idők próbái és kihívásai küszöbén állva”, idézi Prohászka Ottokár egykori székesfehérvári megyéspüspök Mária közbenjárását kérő fohászát: „Légy a mi Úrnőnk újabb századokra, hogy míg Istent keressük, általad őt meg is találjuk!”

Az élete utolsó tizenkét évében a Gulagon és csehszlovák börtönökben raboskodó Esterházy János életét és munkásságát bemutató fejezetben a kötet írója leszögezi: a felvidéki magyar politikus „az igazi, hűséges Krisztus-követés példájává magasztosult”. A rengeteget szenvedő, akkor már súlyosan beteg Esterházy János nemcsak figyelmes szeretettel nevelte, vigasztalta rabtársait, de sorsukban is osztozva, saját kenyéradagját is megosztotta velük. Őrizte az Oltáriszentséget, a rabok élő Tabernákulumnak nevezték őt. Molnár Imre kiemeli: Esterházy János életpéldája, mártírhalála és a 2019-ben Krakkóban megindított boldoggá avatási eljárása olyan aktuális mondanivalót és üzenetet hordoz, „amelynek megértése, elfogadása és felmutatása kulcsfontosságú szereppel bír a Közép-Európában élő nemzetek megbékélése, hite és közös jövője szempontjából”.

A kötet szerzője szerint magyar szentjeink élete „olyan aranyhidat képezett az ég és a föld között, amely az isteni kegyelem erejével képes volt a pusztulás szakadáka felett átívelve népünket a halál állapotából az életre segíteni” (Sarutlan Kármelita Nővérek, Magyarszék, 2024).

Molnár Imre: *Áldozatból fakadó szentség és küldetés* című kötetét megvásárolható az Új Ember könyvesboltban (Budapest, V. kerület, Ferenciek tere 7–8. Nyitvatartás: hétfőtől péntekig: 9–18 óráig), vagy megrendelhető az Új Ember online könyvárúházbán.





# Nem emberi szemnek készült

*Alice Rohrwacher A kiméra című filmjéről*

Nincsenek könnyű helyzetben a kortárs művészfilmrendezők. Moziba már csak olyankor mennek az emberek, ha úgy gondolják, a látvány- és a hangeffektek megérik a belépőjegy árát, egyébként inkább otthon maradnak. De a tévén sem a szerzői alkotásokat nézik, már csak azért sem, mert ilyenek igen ritkán kerülnek fel a streaming szolgáltatók kínálatába. A nézők pedig lassan elfelejtik, hogy a film nemcsak történetmesélésre jó, hanem sajátos eszközeivel képes az emberi lét mélyére hatolni valami olyasmit is megmutatni, ami egyébként talán örökre láthatatlan maradna. Alice Rohrwacher legújabb filmjének szereplői szintén mélyre ásnak, tegyük hozzá, nem csupán képletesen, hanem konkrétan is, minthogy foglalkozásukra nézve sírablók.

A német-olasz származású rendezőnő legutóbbi filmjéről a *Mértékadó* hasábjain is megemlékeztünk. *A szent és a farkas* (Lazzaro felice, 2018) a maga zavarba ejtő, mágikus-realista látásmódjával azt a kérdést feszegette, hogy vajon mit jelent korunk emberének a szent. *A kiméra* formavilága sok tekintetben hasonlít erre a filmre, ráadásul ez is valamikor a hetvenes-nyolcvanas években játszódik. Arthur (Josh O'Connor) éppen a börtönből szabadul. Első útja volt barátnője, Beniamina édesanyjához, Florához (Isabella Rossellini) vezet. Annak ellenére, hogy társai – akikkel együtt fosztogatták a vidék etruszk sírjait – alig várják már vissza maguk közé. Nem utolsósorban azért, mert Arthur valamiféle természetfeletti képességgel rendelkezik: szinte bárhol megtalálja a föld mélyén rejlő kincseket, amihez csak egy villás faágra van szüksége.

*A kiméra* szintén tekinthető mágikus-realista filmnek. Ami a realitást illeti: Olaszországban a föld- és tengeralatti műtárgyak

állami védelem alatt állnak, és ha valaki ilyenre lelne, azt szigorúan tilos elvinnie a helyszínről. Itália hihetetlenül gazdag történelmi múlttal rendelkezik, vagyis nem nehéz olyan lelőhelyekre bukanni, ahol értékes műkincseket rejt a föld belseje. Nem véletlen, hogy a *tombaroli* szakkifejezéssé vált, hiszen a sírablók a könnyű kereset reményében előszeretettel dúlták fel a régészeti ásatásokat.



A cím ugyanakkor a mágikus-misztikus jelleget is hangsúlyozza. A kiméra az antik mitológia oroszlánfejű, kecsketestű, kígyófarkú, tűzokádó lény, de átvitt értelemben rémlátomásra vagy valamilyen rögeszmére is utalhat. Nem melléleg említsük meg, hogy az arezzo-i kimérát szintén az etruszk művészettörténet kimagasló emlékeként tartjuk számon.





Arthur érkezésekor Epifánia ünnepe van, a társaság is beöltözik, és csatlakozik a vidám felvonuláshoz. Olaszország egyes vidékein ez az esemény Befana, a jó boszorkány alakjához kötődik, aki ajándékot visz a gyerekeknek. E keresztény ünnep egyes

elemei ugyanakkor a pogány antik hiedelemvilágból maradtak ránk. Rohrwacher alkotásának jellemzője a múlt és a jelen egymásra montírozása. Úgy tűnik, a kapcsolódás mellett a szembenállás legalább annyira jellemzi a kettő viszonyát: Arthur egy nyomorúságos kunyhóban lakik, míg volt barátnőjének rokoni egy ódon kastélyban, mely azonban nincs sokkal jobb állapotban, mint Arthur kalyibája. Ez a kastély azt a múltat idézi meg, amit már nem tud belakni a jelenkor embere. Az etruskok világa pedig még távolabb áll napjaink világától.

A film közepén egy énekmondó ad kulcsot a film értelmezéséhez. A paraszt álma, hogy kincset találjon a földben, hátha így kiszabadulhat a szegénységből. Ám a sírok feldúlása háttérben a legtöbb esetben csupán a meggazdagodás vágya áll; érdekes, hogy a tudományos igényű régészeti vizsgálat, a történelem meg-



értése szóba sem jön. Ám a sírok feltárása, függetlenül a mögöttes szándéktól, minden esetben elfogadhatatlan. Mert mindaz, amit a

lottsága – ide köti, ám különállását minden egyes alkalommal jelzi a többieknek. Italia jegyzi meg egyszer egy fa láttán, hogy olyan, mint egy fejjel lefele földbe ültetett ember. Nos, Arthur pontosan ilyen.

föld rejt, „nem emberi szemnek készült”, ahogyan azt Italia, s később Arthur is belátja. Amikor rábukkannak egy szentélyre – ahol megtalálják Artume (Artemisz) szobrát –, a kétezer-ötszáz éves falfestmények pillanatok alatt teljesen kifakulnak. Szimbolikus üzenete van annak is, hogy Arthur társai az egészben maradt szobor fejét letörik – mondván, hogy csak így lehet majd elvinni. Az ókori emlékek túlnyomó részt töredékekben maradt ránk; hogy egy műtárgy torzó, az szerves része az antikvitásképünknek. Ám ez azt is jelenti, hogy a mai ember nem láthatja – a nézőre van bízva, hogy kitalálja, miért –, vajon hogyan nézhetek ki egykoron.

Arthurt valamiféle köztes állapot jellemzi: brit származású, ám a vidéki olasz életben is jól eligazodik. Régészeti szenvedélye – megszáll-

lottsága – ide köti, ám különállását minden egyes alkalommal jelzi a többieknek. Italia jegyzi meg egyszer egy fa láttán, hogy olyan, mint egy fejjel lefele földbe ültetett ember. Nos, Arthur pontosan ilyen.

A film fontos motívuma az átmenet, az idegen-ség és az ideiglenesség. Italia (Carol Duarte), Flora tanítványa – akit az idős nő inkább szolgálónak alkalmaz –, miután Flora gyerekei kiutálták, egy elhagyott vasútállomásra költözik más otthontalanok és gyerekek társaságában. Ez az állomás egykor a várost a vidékkel kötötte össze, ahol az ember csak átmenetileg tartózkodott. Italia patronáltjai ugyanígy csupán időleges megoldásnak tartják ittlétüket: „ez csak ideiglenes, de hiszen az élet is az”.

A film mindvégig nyitva hagyja azt a kérdést, mi történt pontosan Beniaminával. Arthur szemére is vetik, hogy a föld alatt rejlő kincset képes megtalálni, barátnőjét viszont nem. Egy ideig úgy tűnik, Italia Beniamina helyére lép, ám végül a régi szerelem – a múlt – legyőzi az újat – a jelent. Pedig Arthur keresi, sőt, mintha a sírokból is őrá, vagy legalábbis a szeretett nővel való homályos kapcsolatra próbálna rálelni. Egyszer régen a nő pulóverének szála beleakadt valamibe, és lefejtődött. Talán ha egyszer megtalálja majd ennek a fonálnak a végét...

Baranyai Béla



- 06.00 Híradó; Nemzeti Sporthíradó
06.33 Közlekedés Roma magazin
06.55 Domovina
07.30 Magyar világ
08.10 Bor, mámor, szerelem
... 01.30 A tizenöt éves kapitány 02.00 Kalendárium



- 05.55 Hetedhét kaland (ism.)
06.05 M2 matricák
06.15 Summa (ism.)
06.35 Ót kontinens (ism.)
... 05.20 A tizenöt éves kapitány 06.00 Kalendárium



- Óránként Híradó, sport, időjárás; fél-óránként Hírek
06.00 Híradó 06.45 VILÁGHíradó (ism.) 07.00 Híradó 07.33 Ma reggel
... 00.20 ZARÓHíradó 00.20 Ma éjszaka



- 05.00 Vízipók-Csodapók 05.05 A kocskásfülű nyúl
05.10 A legkisebb Ugrifüles 05.20 Mesélj nekem!
... 00.20 Kulisszák mögött az A38 Hajón. Third Planet (ism.)



- Budapest 102,1 MHz, és további tizenkilenc városban.
Hírek minden egész órákor
5.34 Napi evangélium – Felolvassa: Varga László
... 03.20 A tizenöt éves kapitány 04.00 Kalendárium



- 05.20 Atlétika – Gyémánt Liga. Monaco (ism.)
07.30 Nemzeti Sporthíradó
... 00.20 ZARÓHíradó 00.20 Ma éjszaka



- 20.00 Heartland. Kanadai sorozat, V. 18/11.
20.50 Esti Kornél 21.50 Mit kíván?
... 00.20 Kulisszák mögött az A38 Hajón. Third Planet (ism.)



- 04.03 „Hajnali” népzene korán kelőknek
04.25 Rákóczi induló 04.30 Határok nélkül
05.00 Hajnal-táj
... 01.30 A tizenöt éves kapitány 02.00 Kalendárium



- 06.05 Muzsikáló reggel 09.07 Muzsikáló dél-előtt
11.30 Arckép – alkotó emberek portréja
12.05 Népzene – Fialatok hangja
... 23.58 Szózat 24.00 Notturmo



- Földfelszínen: 88,8 MHz (Budapest) 98,9 MHz (Gyál), 106,3 MHz (Monor), 91,7 MHz (Pécel), műholdon: DIGI és UPC szolgáltatók, IPTV-hálózaton: T-Home és Invitel szolgáltatók, internet: www.mariaradio.hu
00.00 Boldogasszony anyánk 00.05 Fájdalmas rózsafüzér
... 23.20 Isten jelenlétében 23.40 Zsolozsma – befejező imaóra 23.55 Hírperec

























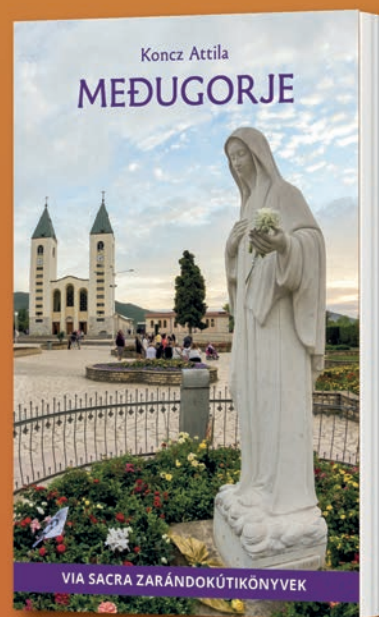
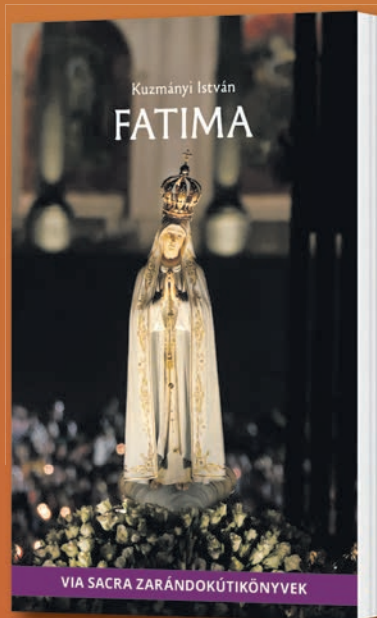
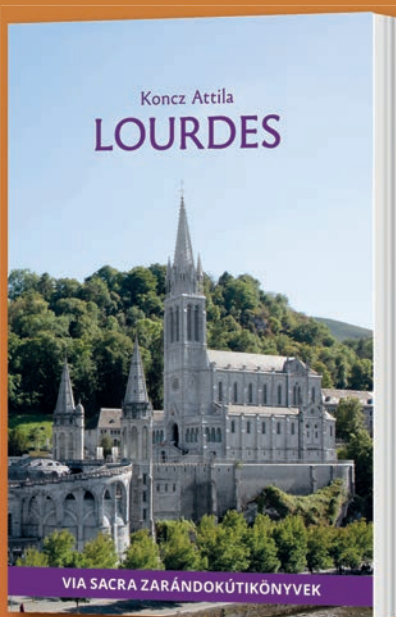




# AZ ÚJ EMBER KÖNYVESBOLT NYÁRI KÖNYVAKCIÓJA!

Zarándokútikönyveink augusztus 31-éig  
kedvezményesen vásárolhatók meg.

A három kötet ára együtt  
12 470 forint helyett **csak 10 000 forint.**



**Elérhetőségeink:** Új Ember könyvesbolt  
1053 Budapest, Ferenciek tere 7-8., [bolt.ujember.hu](http://bolt.ujember.hu)



MAGYAR KURÍR  
KATOLIKUS HÍRPORTÁL

*Újember*  
kiadványok